

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. V. Ut valeat dispensatio, exprimi debet in petitione, an affinitas orta sit ex copula conjugali, vel fornicariâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

Decret. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter
Trid. ff. 24. magnos Principes, & ob publicam causam. Et cum
6. 5. non determinet (inquit Aversa sup. §. Denique)
 consanguinitatem, censetur loqui etiam de affi-
 nitate, saltem proveniente ex copula conjugali.
 Non tamen de publica honestate, quæ ex eo-
 dem Concilio non excedit primum gradum.

Qui in eo Et quidem in rigore nominis, per ly *in-*
tellegan- *ter per* Magnos Principes, non debent intelligi, nisi ha-
Magno bentes dominium absolutum, quales sunt Re-
ex Sanchez. ges, & alii habentes regiam potestatem. Sed
Henri- tamen Sanchez sup. n. 2. vult intelligi quos-
quez. cumque Dominos titulares, sive Nobiles, qui
 sunt in aliqua Baronia. Henriquez lib. 12.
 c. 3. n. 6. & 9. vult intelligi omnes prin-
 cipales personas, & homines opulentos. Et
 quamvis utraque interpretatio non satis ad-
 aptari possit nomini magnorum Principum:
 tamen praxis ipsa & consuetudo ad talem in-
 terpretationem, vel moderationem, illud re-
 duxit, ut etiam, juxta ultimam explicationem,
 ad principales sive opulentos extendi soleat hæc
 dispensatio.

318. Item; per publicam causam in rigore debe-
Quid in- ret intelligi per se ac directè bonum publicum
tellegat per *ly Publi-* communitatis. At eadem moderatione factum
cam cau- est, ut etiam ob commodum & bonum priva-
tam. tum, quod tamen cedat etiam, saltem remotè,
 in bonum publicum, hæc dispensatio conceda-
 tur. Hucusque Aversa. Sanè praxis est optima
 legum interpret. Si ergò praxis sic se habeat, uti
 hic Auctor affirmat, ab ea non est receden-
 dum.

319. Specificat autem Sanchez sup. n. 4. causas
Quæ sint *causa priva-* *ta sufficientes* *ad dispen-* *sandum.* *ex* *Sanchez.*
 privatas. Prima, Matrimonium esse inter hos
 jam initum, cum ignorantia rigoris prohibiti-
 nis Tridentini. Secunda, proles jam habita.
 Tertia, diuturnitas Matrimonii malè contracti.
 Quarta, scandalum ex separatione oriturum.
 Ultima, clementia Pontificis, quòd puella pau-
 per sit, velitque patruelis ipsam ducere, ac ho-
 nestè dotare. Sic ille, ex Navarò lib. 4. Con-
 sil. tit. de Consanguin. in priori edit. toto con-
 sil. 6. in posteriori toto consil. 13.

Navar. Neque reperitur acceptio personarum in eo,
 quòd facilius cum divitibus & potentibus dis-
 pensetur. Quia (inquit Sanchez sup. n. 5.)
 dispensatio in his gradibus præcipuè conceditur,
 ob firmandum pacis fœdus, quòd magis necessa-
 rium est bono communi circà divites & poten-
 tes, quàm circà pauperes & populares. Et ex-
 pedit vaide ipsi Ecclesiæ ac Pontifici seu Superi-
 ori dispensaturo, divites & potentes habere
 propitios & faventes, utpote à quibus melius
 possunt defendi.

320. Et hætenus de causis justis dispensandi in
Finis Con- *clus.* impedimentis Matrimonii, satis, ut arbi-
 tror, pro hoc loco. Quia autem nonnum-
 quam contingit, ut dispensatio Pontificis nul-
 la & irrita reddatur, vitio subreptionis aut
 obreptionis, id est, vel narratione falsi, vel sup-
 pressionis veri, ex quo inducatur Pontifex ad
 dispensandum præter suam mentem, eò quòd
 veritatem dignoscens, non dispensasset, ideo

cautè advertendum est à petente dispensatio-
 nem, ne falsum aliquid exponat, quòd non de-
 beret, vel verum aliquid reticeat, quòd manife-
 stare deberet. Hinc erit

CONCLUSIO V.

Ut valeat dispensatio, exprimi de-
 bet in petitione, an affinitas or-
 ta sit ex copula conjugali, vel
 fornicaria.

PRO clariori intelligentia hujus & subse-
 quentium Conclusionum, præmitto brevi-
 ter, quæ Sanchez sup. disp. 21. diffusius tra-
 ctat. In primis: taciturnitas qualitatis, quam ju-
 ra specialiter exprimi jubent, reddit dispensatio-
 nem subreptitiam seu obreptitiam, atque adeò
 nullam & irritam, quàmvis constet fore, ut,
 eà expressâ, Princeps eadem facilitate dispen-
 sasset.

Ratio est: quòd pro forma exigant jura ha-
 rum qualitatum expressionem: at forma ad un-
 guem est servanda, etiam in his minimis; arg.
 l. 1. ff. de Lib. & posth. sequentis tenoris:
Quid sit nominatim exheredari, videamus. Nomen
& pronomen & cognomen ejus dicendum est? An
sufficit vel unum ex his? Et constat sufficere. Secus
si nullum ex his, quantumvis minima sint.

Idem constat ex cap. 23. de Præb. in 6. ubi
 Bonif. VIII. referibit in hæc verba: *Si motu*
cap. 23. de *Præb. in 6.*
proprio alicui, aliquod beneficium obtinenti, confere-
mus aliud, de illo non habitâ mentione: non ob hoc
gratiam hujusmodi, quæ de nostra mera liberalitate
processit, invalidam volumus reputari. Secus si ad
petitionem illius, vel alterius, pro eodem allatam,
gratiam hujusmodi faciamus: tunc enim quantum-
cumque modicum beneficium taceatur in ea, ipsam
veluti subreptitiam vires volumus obtinere. At aper-
tè constat, id modicum beneficium tacitum
 non foro impedimento, quò minus Pontifex
 consecius, eadem facilitate aliud concederet. Ita
 Sanchez sup. n. 13.

Et ante ipsum Felinus de Rescript. cap.
Ad aures, n. 12. Conclus. 9. ubi sic ait: *Et Felinus*
 Quando à lege data est forma alicui concessio-
 ni, non sufficit, quòd simus in casu, in quo Prin-
 cept concessisset, etiam formâ non servatâ, sed
 semper illa est necessaria. Textus optimus in
 d. c. *Si motu,* in verb. *Quantumcumque modicum,*
 ubi, propter beneficium modicum non expres-
 sum, vitiatur gratia; & tamen reverâ ejus ex-
 pressio nihil alterasset animum concedentis. Et
 in istis non arguitur à majoritate rationis. Sic
 ille.

Perinde autem est, sive ea qualitas taceatur
 ex malitiâ, sive ex simplicitate, ut notat Gloss.
 ibi verb. *Taceatur,* dicens: *Indistinctè intelligo: sive fiat ex*
malitiâ, sive *simplicitate.* *unde sive per malitiam, sive per simplicitatem taceat,*
locum habet hæc Decret.

Hanc Gloss. sequitur Sanchez sup. n. 14. Sanchez
 Cum

321.
 Taciturnitas qualitatis, quam jura volumus exprimi, reddit dispensationem irritam.

Probatio. ex l. 1. ff. de Lib. & p.

322.
 Item ex cap. 23. de Præb. in 6.

Est sententia Sanchez.

Et Felinus

323.
 Perinde est, sive fiat ex malitiâ, sive simplicitate.

Cum enim, inquit, omittatur forma, corrueat actus, nec ignorantia juvabit, nisi ad excusandum à culpa.

Occurrit
objectioni.

Nec obstat: quòd ignorantia, etiam culpabilis, dummodo non sit crassa, excuset ab excommunicatione; quia hæc incurritur ob inobedientiam, & contumaciam, quæ cessant, ubi est ignorantia. At dispensatio corrui ex non servata formâ ad ejus valorem necessariâ, & ex defectu intentionis concedentis, quæ minimè supplet ignorantia, quàmvis inculpabilis.

324.
Alia q. p.
ctio solvitur

Si dixeris: Princeps vellet dispensare, si sciret, ut supponitur. Respondeo, voluntatem illam habitalem nihil operari contra aliam voluntatem non dispensandi, nisi sciat; quæ semper præsumitur, tamquam juri conformis, dum expressè non constat contrarium.

Non requiritur expressum, jus exprimendi qualitatem.

Tus autem illud non debet esse expressum & speciale, decidens utique, talem specificam qualitatem esse exprimendam, quàmvis indubiè istud sufficiat; sed satis est, secundum Sanchium sup. n. 15. si decisum in jure inveniatur, ne defectum aliquod remittatur, vel ne dispensetur in aliquo casu. Quia eo ipso exprimitur, mentem juris esse, denegandi dispensationem, nisi in speciali aliquo casu, eâ qualitate Principi expressâ, velit in eo jure dispensare. Atque hæc de prima assertione.

325.
Taciturnitas
causæ finalis,
licet, tunc
impulsiva,
vitiat.

Dico 2. taciturnitas qualitatis, quam jura non jubent exprimi, quâ tamen cognita, Princeps noluisse rationabiliter & legitime dispensare, vel non absolute, sed adhibitis quibusdam moderationibus, aut majori compensatione pecuniaria, vitiat dispensationem: secus quando tandem eodem modo dispensaret, quàmvis difficultus. Atque ita causæ finalis taciturnitas vitiabit dispensationem, secus impulsiva. Causa finalis dicitur, sine qua Princeps non dispensasset; impulsiva, quæ solum movet ad facilius dispensandum.

De causa
finali probatur
ex e. fin. de Filiis
Presbyt.

De causa finali scriptum est cap. fin. de Filiis Presbyt. Si is, cum quo fuit per Sedem Apostolicam dispensatum, ut non obstante defectu natalium, quem patitur, ad omnes Ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiamsi curam habeat animarum, dispensationem aliam (tacito de prædicto defectu) postmodum obtineat à Sede præfata, ut duo aut plura beneficia, similem curam habentia, possit recipere &c. talis dispensatio (cum non sit verisimile, Sedem ipsam cum illo, prædictum patiente defectum, voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum hujusmodi dispensare) veluti per subreptionem obtenta, nullius penitus est momenti.

326.
Item cap.
27. de Rescript.

Et cap. Postulasti, de Rescriptis: Innoc. III. respondet Episcopo Ucratitamentensi: Quòd cum per formam prædictam necessitatibus pauperum Clericorum (qui nullum sunt Ecclesiasticum beneficium affectui) Sedes apostolica duxerit succurrendum, perpetuus Vicarius (nisi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujusmodi literis, utpote veritate tacitâ impetratis. Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetua Vicaria proventus est provisum. Et pro habente beneficii sufficientis subsidium, ex certa scientia, su-

per obtinendo alio beneficio, de levi non scribimus, quin faciamus de primo in nostris literis mentionem.

Cujus textus dispositionem quàmvis Aliqui ardent, ut in solis gratis beneficalibus, de quibus loquitur, procedat, idque in illarum odium, gratiæ ambitionis reprimendæ, juxta cap. Quamvis, de Præb. in 6. Equidem receptissima sententia habet, decisionem ejus textus locum quoque habere in aliis omnibus gratis & privilegiis. Quia in materia subreptionis æquiparantur literæ beneficales & privilegia, ac quævis gratiæ. Ita Sanchez, sup. n. 10. cum Aliis, quos citat.

Quod perperam aratur ad gratias beneficales, ex Sanchez.

Et licet (inquit idem Auctor n. 17.) textus ille videatur etiam loqui, quando, expressâ veritate, non ita facile concederetur gratia: at optime Decius ibi, in nova editione, notabili 4. n. 11. probat, in eo textu fuisse defectum in causa finali, atque fore, ut expressâ veritate, Pontifex nullatenus literas dedisset: Pro habente beneficii competentis subsidium de levi non scribimus, id est, non solemus scribere. Ita Sanchez.

327.
Loquitur de sola causa finali, ex Decio.

Porrò de causa tantum impulsiva loquitur cap. Dudum, de Præbend. in 6. ibi: Nos igitur attendentes, quòd est memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem &c. Considerantes quoque, quòd nos, exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus in dictis partibus, non habitâ mentione de ipsa &c.

De causa tantum impulsiva loquitur e. 14. de Præb. in 6.

Ubi Gloss. verb. De ipsa, ait: Scilicet, potestate datâ Legato. Valent ergo literæ; cum non sit talis veritas tacita, quâ expressâ, nihilominus literas habuisset, sup. eod. tit. (scilicet de Rescript.) cap. Super literis.

328.
De utraque causa meminit cap. 20. de Rescript.

In quo utique textu lego sequentia verba: Inter alios autem, qui posteriori modo (scilicet per simplicitatem vel ignorantiam) literas (justitiæ) impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa. Nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quàmvis fuisset tacita vel expressa, nos nihilominus (saltem in forma communi) literas dedissemus, delegatus non sequens formam, in literis ipsis appositam, secundum ordinem juris in causa procedat. Si verò per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, litera fuerint impetrata, quâ tacitâ, vel expressâ, nos nullas prorsus literas dedissemus, à delegato non est aliquatenus procedendum.

Ubi Gloss. verb. Literas dedissemus, in fine: Et generaliter, inquit, ubicumq; talem veritatem tacuit, vel talem falsitatem expressit, quâ tacitâ, vel expressâ, Papa literas non dedisset, rescriptum inutile fit. Ac proinde utile erit, si literas dedisset, tametsi difficultus. Nam jus istud non distinguit; neque nos ergò distinguamus.

Nec obstat: quòd loquatur de literis seu rescriptis justitiæ, id est, ad lites forenses; quia eadem est ratio de rescriptis gratiæ, vel assignetur disparitas. Ratio autem est, voluntas aut defectus voluntatis Principis: defectus quidem, quando est causa finalis; voluntas autem, quando est causa impulsiva. Cum enim tunc substantia rei nota sit, censetur Princeps in eam consen-

329.
Eadem hic est ratio de rescriptis justitiæ, & gratiæ.

consentire; porro dum erratur circa causam finalem, error iste redundat in substantiam rei, & ideo non censetur Princeps in eam consentire.

Obiectio. Dices Gloss. sup. d. cap. *Dudum*, verbis præallegatis statim subdit: *Licet hoc in literis ad beneficia impetratis generaliter non sit verum: ut inf. eod. tit. Si motu &c.*

Solvitur. Respondeo: bene dicit Gloss. quia, ut sup. vidimus in prima assertione, fallit hæc regula in eo casu, in quo tacetur veritas, quam jura jubent exprimi. Hic autem agimus de veritate, de qua jura nihil disponunt, pertinet tamen ad id, circa quod dispensatio est obtinenda. Pro quo

330. Nota ex Sanchio sup. n. 18. duplicis generis esse qualitates, quæ cognitæ à Principe, ipsum omnino averterent à dispensatione, vel eam redderent difficiliorem. Quædam sunt extrinsecæ, id est, non attinentes ad id, ad quod de jure est opus dispensatione. Et hæc non sunt necessario explicandæ, neque earum taciturnitas reddit dispensationem subreptitiam, quàmvis iis expressis, Princeps non concederet. Nec hæc causæ possunt dici in rei veritate causæ impulsivæ dispensationis, nedum finales. Et ita irretitus magnis criminibus validè, iis tacitis, impetrat dispensationem aliquam à Pontifice, quàmvis certò constet, fore, ut eorum Pontifex conscius, eam non concederet, si alioquin dispensatio habeat justam causam.

Extrinsecæ tacitæ non vitiant.

Probatur à simili.

Quod etiam inde constat; quia donationes alias gratuitas & eleemosynas ignorantia qualitatis extrinsecæ, ad ea non conferentis, minime vitiat: quàmvis donans illius conscius abstineret se ab eleemosyna vel donatione, ut eleemosyna, collata pauperi nequissimo, illamque pessimè expendenti, valida est; quia paupertas, causa illius intrinsecæ, est vera, quàmvis largiens eleemosynam non daret, si illius mores nosset.

331. *Communis doctrina non intelligitur de his qualitibus.* Gutierrez.

Quare jure optimo Gutierrez Canonic. qq. lib. 2. c. 15. ait: communem doctrinam, nimirum, corrucere gratiam, tacitè veritate, quæ cognitæ Princeps eam non concessisset, intelligendam esse, quando, inquit ille, difficultas retardandi seu removendi Principem à concessione, est conformis juri communi, vel ex causâ justâ & debita: scilicet autem de difficultate, quæ proveniret ex affectu, vel ex alia causâ exorbitante odiosa, & minime considerabili. Hæc ille.

Aliàs dicendum esset, non valere impetrationem beneficii, non exprimendo Pontifici, alium valde illi familiarem mox illud petiturum: quia si id nosset, denegaret huic. Similiter; si Princeps habeat affectum habituales, seu consuetudinem irrationabilem, v. g. quæ solet tantum dispensare cum his, à quibus amicitiam vel remunerationem expectat &c. talis non censetur nunc operari, secundum hunc pravum affectum, sed potius retractare habituales malitiam, per actum dispensandi rationabilem, quem tunc exercet; & ideo, quàmvis putet se accepturum munera, vel esse amicum, cum quo

dispensat, & in hoc decipiatur, talis deceptio non vitiat dispensationem.

Et ideo dixi consultò in assertione: Rationaliter & legitime, id est, juxta præscriptum legum, & ex justa causâ, pertinente scilicet ad id, circa quod dispensatio est obtinenda. Et illæ sunt qualitates intrinsecæ, quæ secundum Sanchium sup. necessario exprimendæ sunt, quando sunt causâ finalis concessionis.

Imò, secundum Gutierrez sup. n. 41. tantum solum sint causæ impulsivæ, quando notabiliter ex ijs Princeps motus fuit ad concedendum. Accipe verba d. Auctoris: Ego profectò, minimus Scriptorum, sub censura melius ac rectius sentientium, cum videam, difficillimum esse judicare, qualis fuerit intentio Principis in gratia ab eo concessa; an causâ impulsiva sibi narrata eum leviter vel notabiliter movit; & an aliàs esset concessurus, nec ne; vel an causâ vera, tacita & suppressa, eum non leviter moveret ad concedendum, si exprimeretur, licet adhuc concessisset; ac proinde ut plurimum errari posse, in hujus rei dijudicatione; existimo, communem ac magis receptam sententiam, sup. primo loco adductam, esse probabiliorem, tutiorem, ac proinde tenendam in judicando & consulendo; nempe, falsitatem, sive subreptionem causæ impulsivæ, quæ non leviter moveret Principem ad concedendum gratiam, rescriptum, aut privilegium, licet adhuc, eam non narratâ, nihilominus concessisset, vitare ipsam gratiam rescriptum vel privilegium, ita ut viribus non subsistat: ac idem esse in causâ impulsiva vel qualitate tacita, quæ si exprimeretur, eum difficiliorem redderet ad concedendum, quàmvis adhuc concederet, ex text. in d. c. *Postulasti*, in verbis sup. relatis, quæ profectò nullam cavillationem patiuntur, & procedit illius textus dispositio, non solum in beneficiabilibus, in quibus loquitur; sed etiam in cæteris omnibus gratiosis, & in privilegiis, propter identitatem rationis, juxta receptam etiam sententiam, quam sup. retulimus. Hactenus Gutierrez.

332. *Qualitates intrinsecæ sunt necessariò exprimendæ, ex Sanchez:*

Etiã, secundum Gutierrez sunt causa tantum impulsiva.

Et dispensationem solum difficiliorem redderem, per d. c. 27. de Rescriptis.

Ubi recedit à secunda parte nostræ assertionis, propter d. cap. *Postulasti*, ex quo tamen putat Sanchez eam probari, explicans cum Decio illa verba: *De levi non scribimus*, id est, non solumus scribere, ut sup. audivimus.

Sed hic sensus rejicitur à Gutierrez sup. n. 49. dicente: Hoc esset destruere literam textus, & contra mentem Summi Pontificis; sed potius hunc sensum habent, id est, non passim, quasi expressè innuat à contrario sensu, quod licet non de levi hoc fiat, quandoque tamen bene pensatâ id facit. Unde idem Decius in cap. *Super literis*, de Rescript. n. 9. rectius intelligens, fatetur, quod licet quandoque Papa concederet, esset de gratia, & de levi hoc non facit. Quod sit gratia, non negamus, cum ipsamet concessio, utcumque fiat, sit gratia. At quod aliquando Papa ita concedat, pro nobis facit, & contra Decium, qui in hoc videtur suo dicto præcedenti, atque intellectui à se assigna-

333. *Rejicit sensum d. cap. sup. ex Decio relatum.*

to verbis d. c. *Postulasti*, contrarius; ac proinde non rectè subsistit. Sic ille.

Sed perperam.

Sed, meo iudicio, fallitur; neque enim contraria sunt, Pontifex non solet dispensare, & Pontifex aliquando dispensat. Quis hoc non videt? Ergò d. cap. *Postulasti*, loquitur de causa impulsiva, & non de finali, ut vult Gutierrez; neg. Consequentia. Quippè causa finalis dicitur, sinè qua Pontifex non solet dispensare; impulsiva autem, sinè qua etiam solet dispensare, quàmvis cum majori difficultate; & hujus taciturnitatem putat Decius, & post ipsum Sanchez, non reddere dispensationem irritam, nisi vel ex jure, vel ex stylo Curia, aut certè ex Principis consuetudine foret exprimenda.

334. *Stylus Curia Rom. inducit necessitatem exprimendi aliquam qualitatem, ex Sanchez.*

Dico: *Vel ex stylo Curia*, scilicet Romana; quia, ut notat Sanchez sup. n. 16. stylus Curia jus facit; arg. cap. *Quam gravi*, 6. de Crimine falsi, ibi: *Propter quod sic literas Apostolicas studeas intueri, tam in bulla, filo, & charta, quam in stylo, quod veras pro falsis, vel falsas pro veris literis modo aliquo non admittas.*

Ac proinde, secundum Sanchez, idem dicendum de qualitate, quam stylus Curia exprimit, ac de ea, quam jus scriptum exprimi mandat, aut consuetudo, quæ pro lege observatur, l. 23. ff. de Leg. *Minimè sunt mutanda, qua interpretationem certam semper habuerunt.* Et l. 32. eod. ibi: *Inveterata consuetudo pro lege non immeritò custoditur.*

335. *Stylus Curia obligat in utroque foro, sicut jus scriptum & consuetudo, ex Sanchez.*

Sicut autem jus scriptum & consuetudo obligant in foro interno & externo in Curia Romana & extrà eam, quid ni similiter stylus Curia? Certè Sanchez sup. fatetur, se nullam invenire disparitatem inter forum internum & externum: nam in utroque foro idem omninò servatur, ubi non est falsa præsumptio, nec lex est pœnalis. Et quàmvis quoad solemnitates accidentales, stylus Curia non imponat necessitatem extrà eam: attamen quoad qualitates exprimendas in dispensatione, stylus ille Curia est generalis, & juxtà illum litera justitiæ, vel gratiæ, quocumque mittantur, solent expediri. Atque ita (inquit Sanchez sup.) jure optimo DD. illum prorsus servandum esse asseverant, & illum in his dispensationibus attendendum esse ad earum valorem, docent. Sic ille. Nunquid audiendus? Patebit infra.

Vnde dignosci, possit, an aliqua qualitas sit causa finalis.

Interea rogo: unde dignosci possit, qualitatem conducere ad dispensationem, & ejus generis esse, ut, eà expressâ, Princeps gratiam non concederet. Respondet Sanchez sup. n. 19. id prudentis arbitrio relinqui dijudicandum, quando nec ex jure, nec ex stylo Curia, nec Principis consuetudine id constat. Prudens autem hoc arbitrabitur, attento communi Curia stylo, & Principis consuetudine, attentis aliis similibus rescriptis.

336. *Consuetudo rationabilis attendenda est, secus irrationabilis.*

Consuetudine, inquam, rationabili. Quippè, ut sup. dixi, voluntas habitualis irrationabilis nihil hic operatur. Unde voluntas actualis, id est, dispensatio Principis, interpretanda est secundum jura & rectam rationem, nisi ergò expressè nolit dispensare, si talis vel talis condi-

tio irrationabilis adit, censetur dispensatio valida.

Ex quo patet, quare non valeat, quando rationabiliter & legitime noluisse; quia nempe semper ex jure communi in omni dispensatione intelligitur: Si nihil occultetur, quod intentioni meæ justæ, rationabili, ac omni juri conformi repugnet. Deficiente ergò tali conditione, deficit actualis voluntas dispensandi, adeoque dispensatio. Et consimiliter in omni dispensatione intelligitur: Si nihil falsò exprimitur, quod voluntati meæ justæ, rationabili, ac omni juri conformi repugnet. Atque adeò deficiente illà conditione, necessariò deficit dispensatio.

Quare non valeat dispensatio, quando rationabiliter non dispensasset.

Hæc ergò verba: *Si preces veritate nitantur*, quæ ordinariè apponuntur in literis dispensationis: aut si non apponuntur, subintelliguntur, juxtà illud cap. 2. de Rescript. *Et in hujusmodi literis intelligenda est hæc conditio, etiamsi non apponatur: Si preces veritate nitantur.* Hæc, inquam, verba intelligenda veniunt in substantiabilibus, id est, in iis, ex quibus gratia sic pendet, ut aliàs rationabiliter & legitime non concederetur; secus si equidem concederetur, quàmvis tardius & difficilùs.

337. *Quomodo intelligenda hæc verba: Si preces veritate nitantur.*

Dices: qui daret tardius, minus daret; ergò absolutè non erat concessurus; igitur illa concessio est involuntaria, ac proinde invalida.

Objeccio. Solvitur ex Sanchez.

Respondet Sanchez sup. n. 30. eum, qui tardius dat, non dare minus in rei veritate; sed tantum quoad modum dandi & ponderationem beneficij collati in ea donatione. Sic ille. Hinc vulgare proverbium: *Qui cito dat, bis dat*, liquet profectò, in rei veritate non subsistere.

Sed nunquid subsistit dispensatio, quam Ordinarius exequitur bonâ fide existimans, ita esse, sicut narratur, estò in veritate rei non fit ita? Sanchez sup. n. 33. scribit sequentia: *Quòd si in foro externo veritas precum, in dispensationibus allegata, probetur falsis testibus, quando postea constaret veritas, censenda est ea dispensatio irrita. Nec obstat, judicem invenisse ita esse: atque ita videtur verificari clausula: Si ita esse inveneris; quia fundatur in falsa præsumptione.*

338. *Quid si res non sit ita, sicut narratur? Non valet, juxta Sanchez.*

Atque idem intelligo, etiamsi testes illi veri essent; quia putabant se verum testari: quia in rei veritate non verificatur conditio illa: *Si ita est.* Si tamen causa in se vera esset, quàmvis falsis testibus probaretur; quia nimirum vel testes eam ignorabant, vel credebant eam esse falsam; valeret utique dispensatio; quia causa erat vera in se, & talis judicata secundum allegata & probata. Sic ille.

Interrogo ego unum verbum: *Valet dispensatio, concessa ab eo, qui bonâ fide credebat, justam & sufficientem causam ad dispensandum subesse, sed reverà non erat sufficiens?* Sententiam negativam tamquam probabiliorè amplectitur Bonacina disp. 1. de Leg. q. 2. p. 3. n. 8. cum Salas de Leg. disp. 20. sect. 6. n. 66. & n. 63. *verf. Sed aliqui, & clariùs sect.*

339. *An valet dispensatio ex causa insufficienti putatâ sufficienti.* Bonacina Salas.

4. n. 35. Ratio (inquit) nostra est; tum, quia qui

Probat ex dispensatione

Bonac. non
valere.

dispensationem obtinuit ad contrahendum Matrimonium in gradibus prohibitis, aut cum alio impedimento, præsumitur Matrimonium invalidè contraxisse, postquam Superior judicaverit, Matrimonium fuisse contractum sine justa causa: tum, quia, qui allegant, dispensationem aliquam sine justa causa concessam fuisse, audiuntur à Superioribus, quàmvis constet, Superiorem bonâ fide dispensasse; ergò signum est, dispensationem, concessam bonâ fide sine causa, invalidam esse: tum, quia Superior in concedenda dispensatione, vel dispensandi facultate, non præsumitur delinquere; qui autè dispensat, vel facultatem dispensandi sine causa concedit, delinquit.

Propterea in facultate, alicui datâ ad dispensandum, etiâ si à Deo concedatur, subintelligitur hæc clausula: *Iustâ subsistente causâ*: tum, quia bona fides petentis dispensationem sine causa, non efficit dispensationem validam; ergò nec illam reddit validam bona fides concedentis, qui bonâ fide putabat legitimam & sufficientem causam subesse, quàmvis bona fides utrumque à peccato excuset, donec de insufficientia causæ constet. Ita Bonacina.

340.
Arguitur
contra do-
ctrinam
Sanctij.

Etsi quidem hæc doctrina mihi placeret, facilè subscriberem d. sententiæ Sanctij: sed quoniam displicet, contra eam sic arguo: si valeat dispensatio, concessa ab eo, qui bonâ fide crederet justam & sufficientem causam ad dispensandum subesse, sed reverà non erat sufficiens; cur etiam non valeat dispensatio concessa ab eo, qui bonâ fide crederet, precum veritatem subesse, sed reverà non suberat? Quid aliud est subesse precum veritatem, quàm subesse causam sufficientem? Etenim in precibus continetur justitia causæ.

Probatur
oppositum
doctrinæ Bo-
nac. ex San-
chez.

Porrò dispensationem esse validam, quando prudenter ac bonâ fide judicavit Prælati, causam esse justam, docet contra Bonacinam Sanchez lib. 8. disp. 17. n. 8. Quia, inquit, non est credendum, aliam esse Pontificis intentionem circa suas leges, & Dei circa suas, in quibus permittitur inferiori dispensare. Id enim recta Ecclesiæ gubernatio postulat, quo scrupulis obvietur, ac tutæ sint conscientiæ, nec oporteat passim infringere gesta, innitendo Prælatorum, vices Dei gerentium, dispensationi. Sic ille.

341.
Ex quo ar-
guitur con-
tra doctri-
nam San-
ctij.

Sed nunquid etiam hæ rationes militent in nostro casu? Petit aliquis dispensationem in impedimento Matrimonij, adductis diversis causis bonâ fide; mandat Pontifex Ordinario, ut dispense, si preces veritate nitantur. Ordinarius examinat preces seu causas adductas in petitione dispensationis, & bonâ fide judicat eas subesse, id est, judicat preces veritate niti; dispensat, contrahitur Matrimonium; nonne magnum inconveniens est, si debeat, cognitâ postmodum falsitate precum, Matrimonium istud infringi, quod gestum fuit innitendo Prælatorum dispensationi? Cur ergò istud Matrimonium sic contractû non valeat?

Aliud arg.
à simili.

Nonne acta iudicis, qui communi errore existimatur legitimus, per leg. *Barbarius*, ff. de Offic. Prætorum, valida censentur? An fortè disparitas est; quòd Ecclesia aut Respub. civilis possit supplere defectum jurisdictionis? Sed cur

Bosco de Matrim. Pars. II.

etiam non possit supplere defectum justæ causæ; seu veritatis precum, quæ bonâ fide putatur subesse? Hercule & tunc reverà subest justa causa, quàmvis non illa, quæ falsò fuit allegata. Quæ ergò? Bonum commune, quod postulat, ut in illis circumstantiis dispensatio valeat.

Respondet Bonacina sup. Bona Ecclesiæ gubernatio non postulat, ut valida sint, quæ bonâ fide peracta sunt, quàmvis possit ea valida efficere; nisi juri divino vel naturali repugnent. Bona tamen Ecclesiæ gubernatio postulat, ut ille, cum quo bonâ fide dispensatum est, excusetur à peccato, si dispensatione utatur, donec de insufficientia causæ constiterit: nam pro dispensatione jam concessâ stat possessio, consequenter etiam præsumptio. Ita respondet hic Auctor ad fundamentum Sanctij, sup. ex adverso adductum.

342.
Responsio
Bonac.

Sed inadæquatè: nec enim pro hoc, quòd talis dispensatio excuset à peccato, vitatur infractio gestorum, innitendo Prælatorum dispensationi, quæ repugnat, secundum Sanctium, bonæ Ecclesiæ gubernationi, ut patet in exemplo iudicis sup. allato.

Sed inad-
equa.

Sic etiam alienatio bonorum Ecclesiæ, facta bonâ fide sine justa causa à Prælato, existimante justam & legitimam causam subesse, quæ re ipsâ non suberat, valet.

343.
Propositum
aliud simile.

Responderi potest primò (inquit Bonacina sup.) hunc casum ex communi DD. sententiâ, & ita judicante experienciâ, censerî per Epykiam exceptum in lege Ecclesiastica, quâ prohibentur bona Ecclesiæ alienari sine justa causa; exceptio autem seu dispositio specialis in uno casu, non est ad alium trahenda, juxtâ l. *Ius irregulare* (aliàs, *singulare*) ff. de Leg. *Ius singulare est, quod contra tenorem rationis propter aliquam utilitatem, auctoritate constituentium introductum est.* Junctâ leg. 14. eod. *Quod verò contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias.*

Prima resp.
ex Bonac.

Sed contra: etiam dicam, casum nostrum per interpretationem exceptum esse, seu non comprehensum sub lege naturali, quæ prohibet, dispensationem sine justa causa fieri; scilicet, nisi bonâ fide existimetur justa. Et patet, quia ratio prohibitionis est, ne fiat injuria aliis, qui manent lege obligati; hæc autem non habet locum, quando bonâ fide proceditur.

344.
Oppugnatio.

Hinc aliter respondet Bonacina; hanc alienationem non esse dispensationem; consequenter mirum non esse, Ecclesiam nolle in proposito casu irritam reddere alienationem, factam bonâ fide sine justa & legitima causa, quæ crederetur subesse. Nos verò loquimur de dispensatione, ad quam licitè concedendam, justa causa requiritur.

Alia respon-
sio ex eod.

Prorsus requiritur, saltem in æstimatione dispensantis, quòd in nostro casu contingit. Quare ergò tale Matrimonium non valeret? Quia, inquit, Matrimonium, initum bonâ fide, cum impedimento dirimente, non est validum. Quis hoc negat? Ergò in casu nostro non est validum. Consequentia non valet. Nam contendimus, tali casu impedimentum esse sublatum per dispensationem, nisi in speciali casu aliter fuerit ab Ecclesia ordinatum.

345.
Non satis fa-
cit.

V * v

Audite

Pontius re-
cedit à sen-
tentia San-
ctij.

Audite Pontium lib. 8. cap. 17. n. 42. Quan-
do de hodierno stylo Curia Papa non dispen-
sat; nec confidit de precibus supplicantis, nec de
precum veritate; sed committit Ordinario, ut
præcedenti diligenti inquisitione, super precum
veritate & causis expressis, ipse Ordinarius dis-
penset: in isto casu, postquam præcessit inqui-
sitiō, & Ordinarius declaravit, causas expressas
esse veras, sententia illa & declaratio, etiamsi
fortè fuerit injusta, est valida, & habet auctori-
tatem rei judicatae, & retractari non potest; cap.
Cum inter, de Sentent. & re judicata, & proinde
sequens Ordinarii dispensatio, & Matrimonium
ex illa contractum, valet, & deinceps retractari
non potest; præterquam in duobus casibus.

Præterquam
in duobus
casibus.

346.
Primus.
Secundus.

Additur
tertius.

Primò, quando à principio rescriptum fuit
subreptitium cum dolo vel fraude. Secundò,
quando postea testes, adhibiti super precum ver-
itate, fuerunt corrupti, juxta textum in c. 1.
de Exceptionibus.

Potest etiam addi tertius casus, quando dis-
pensatio, vel rescriptum ad dispensandum, fuit
subreptitium, licet per ignorantiam, & subrep-
tio fuit notabilis in tacenda veritate. Nam licet
dispensatio subreptitia in exprimenda falsitate
per ignorantiam, non possit impugnari post
contractum Matrimonium, ut modo dicebamus,
tamen dispensatio subreptitia in tacenda verita-
te, semper potest impugnari, etiam post contra-
ctum Matrimonium; quia nulla præcessit cog-
nitio & probatio judicialis.

Ac proinde, si mulier vidua, præsertim sus-
ceptis filiis, hoc tacito, petat dispensationem ad
contrahendum Matrimonium cum consanguini-
neo, vel affine in gradu prohibito, videtur, quòd
talis dispensatio, etiam per ignorantiam com-
missa in tacenda veritate, semper est subrep-
titia & nulla. Quoniam lex nullam curam ha-
bet de hujusmodi viduis maritandis, Authent.
Cui relicto, Cod. de Indicta viduitate; sed dum-
taxat de virginibus, aut aliis innuptis mulieri-
bus maritandis, l. 1. ff. Soluti Matrimonio. Ha-
ctenus Basilius.

347.
Expenditur
doctrina
Pontij.

Sed nescio profus, quo fundamento distin-
guat inter dispensationem subreptitiam in ex-
primenda falsitate, & subreptitiam in tacenda
veritate. Nam jus non distinguit, ut patet ex
cap. Super literis, 20. de Rescriptis, ibi: *Inter
alios autem, qui posteriori modo (id est per igno-
rantiam) literas impetrant, duximus distinguen-
dum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel veritas occul-
tata &c.* Vide sup. Rationem itaque distinctio-
nis ab aliis expectabo.

Quando
valet dis-
pensatio con-
cessa bonâ
fide sine ju-
sta causa,

Interim dico, sententiam Sanchii, putà, dis-
pensatio valet, etiamsi non subsit justa causa,
dummodò bonâ fide subesse putetur ab eo, qui
dat, & accipit, intelligendam fore, quando nihil
tacetur, quod jure deberet exprimi, aut expri-
mitur, quod jure deberet taceri; sed res propo-
nitur sicuti à parte rei est, & dispensans judicat
subesse causam sufficientem, cum tamen reverà
non sit sufficiens.

Et quando
non.

Alioquò dum subreptio fuit notabilis, sive in
tacenda veritate, sive in exprimenda falsitate, quâ

tacità vel expressâ, Princeps rationabiliter &
legitimè noluisse dispensare juxta superius di-
cta, dispensatio non valet. Item: si exprimitur
falsitas, vel tacetur veritas, quæ concernat sub-
stantiam rei, super qua dispensatur, tamen, et-
iam eâ tacità vel expressâ, nihilominus Prin-
ceps eodem modo dispensasset,

Quænam autem sit conditio substantialis,
prudens judicio relinquitur. Ego judico, eam
esse, quæ constituit vel immutat substantiam seu
essentiam non tam physicam vel metaphysicam,
quàm moralem, quæ nimirum est talis, ut ca-
sum dispensationi expositum reddat diversum
communi opinione prudentum, sicut fit, dum
species mutatur, vel notabiliter aggravatur.

Hinc error in singularitate materiæ, vel per-
sonæ dispensandæ, quamquam hæc pertineat ad
substantiam seu essentiam physicam rei, per se
tamen non vitiat dispensationem; per accidens,
quando dispensans haberet expressam intentio-
nem dispensandi tantum cum Petro, & non cum
Paulo, in residentia Antverpiensi, & non Me-
chliniensi.

Undè sive appelletur Petrus, sive Paulus, per
se valet dispensatio; arg. l. Si quis in fundi, 4.
ff. de Legat. 1. ibi: *Si quis in fundi vocabulo er-
raverit, & Cornelianum pro Semproniano nomina-
verit, delebitur Sempronianus.*

Et melius Instit. de Legatis, ibi: *Si quis in
nomine, cognomine, pronomine, agnomine legatarii,
testator erraverit, si de persona constat, nihilominus
valet legatum. Nomina enim significandorum homi-
num gratiâ reperta sunt, qui si alio quolibet modo
intelligantur, nihil interest.*

Ergò consimiliter in casu nostro, dummodò
aliundè constet de persona, pro qua petita est
dispensatio, error in nomine non nocebit. Et
ratio est; quia principalis intentio dispensantis
est, velle dispensare cum illo homine, pro quo
petitur, & in causa, in qua petitur, quibuscum-
que nominibus appellentur; nam hoc imperti-
nens est.

Confirmant aliqui hanc doctrinam: quia si
Sacerdos in Confessione Sacramentali putet se
absolvere Petrum, & est Paulus, valet absolu-
tio; quia per se & principalis intentio est, velle
absolvere confidentem: idem est in consecrante
hostiam sacram, si putet se consecrare ho-
stiam, quam ipse posuit, cum alius eam posue-
rit; intentio enim per se est, velle conse-
crare, quod habet præ manibus. Et ita de
aliis Sacramentis, excepto Matrimonio, in quo
error personæ vitiat, ut suo loco dictum fuit;
quia hic intervenit contractus maximè onerosus
cum determinata omnino persona, cui per om-
nia similis non invenitur.

Aliud est in emptione vini, v. g. Quàmvis
enim non detur illud singulare determinatum,
quod emens gustavit, si tamen detur aliud
eiusdem qualitatis & valoris, contractus va-
let; secus si daretur aliud specie distin-
ctum, vel quod notabiliter est pejus; prudenti
enim judicio non censetur emens consen-
sisse in illud ultimum, sed benè in primum,
quàm-

348.

Qua sit hic
conditio
substantia-
lis.

Error singu-
laritatis
personæ, vel
materiæ, per
se non vitiat.

349.

Probat ex
jure.

350.

Confirmant
Aliqui ex-
emplo Ab-
solutionis.

quãvis non sit illud idem numero, quod gustavit.

351. *Obiectio ex alijs Sacramentis.*

Dices: in ceteris Sacramentis tenetur conferens dirigere intentionem ad personam, quæ sibi præsens est, ne Sacramentum irritet. At cum dispensatio sit gratia, non tenetur concedens dirigere intentionem, nisi ad personam, quæ sibi proponitur, & quam ipse norat.

Non conclusit. Sanchez.

Sed existimo (inquit Sanchez sup. disp. 21. n. 38.) adhuc valere, quando ex alijs circumstantijs non constaret, à concedente spectatam esse personam sibi notam, habitamque specialem illius rationem, ad concedendam dispensationem, sed constat eodem modo concedendam cuicumque petenti. Quia in his omnibus, ad Principis officium spectantibus, mens ejus est, proponitæ causæ justæ merita attendere, atque, quãvis erretur in nomine personæ, intentionem dirigere ad eam, cui verè petitur: cum nullam dispensandi ansam persona ipsa præbeat, sed merita causæ. Sic ille.

352. *Alia obiectio ex c. 34. de Rescriptis.*

Obijcitur cap. *Significans*, de Rescriptis, ubi rescriptum, impetratum contra hominem alicujus Diocesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius Diocesis. Ergo error in nomine vitiat rescriptum, ut ibidem Gloss. in fine exposuit. casus notat, dicens: *Item, error nominis vitiat rescriptum.*

Arg. pro nostra sententia.

Et verb. *Non de Remensi*, ait: *Sed videtur, quod hoc sibi obesse non debuit; quia si hoc dixisset, nihilominus literas habuisset, sup. eod. Super literis, quia ex quo de corpore constat, extrinseca non nocent, licet omnia non exprimantur. Et certum dicitur, sive proprio nomine, sive demonstratione, qua vicem proprii nominis obtinet, designetur, aut etiam digito ostendatur. Sed iste personaliter ostenditur; ergo videtur, quod sit per literas tales audiendus. Præterea, non debet ei talis error obesse, cum constet de errore. Præterea, falsa causa non perimit legatum, sive falsa demonstratio, nec mendacium obligantis impedit obligationem. Ita Gloss. pro nobis.*

353. *Rejiciuntur à Glossa.*

Sed (prosequitur) ista non profunt; quia ratio illius Decret. Super literis, non habet locum ubique. Nunquid si Titius appeller se Sejum in literis, valebunt literæ; quia si hoc dixisset Papa, nihilominus literas habuisset? Non prodest ei talis ignorantia sive error; imò nocet: quia litera non valebunt, ut hic dicit, & quia non cadit in jurisdictionem ipsius delegati: quia Papa non intendit dare jurisdictionem, nisi in hominem Remensis Diocesis. Et præterea, inconveniens videretur, si tales literæ hic deberent valere huic: quia sic viderentur incerta, quia V. alius Diocesis Remensis, per illas literas posset conveniri: & ita una clausula, qua certæ & determinata videretur, posset trahi ad plures personas, quod esse non debet; quia generalitas in hujusmodi literis reprobat, sup. eod. Ad hæc, & quia rescripta stricti juris sunt. Hactenus Glossa, satis notabilis, & idèd latius eam descripsi.

354. *Nostra sententia est Felini, Sanchez, & A.*

Interim Felinus d. cap. *Significans*, in principio, cum Alijs communiter, ait: quod si in casu istius Decretalis constaret de corpore, valeret rescriptum. Et Sanchez sup. similiter respondet n. 37. Ratio, inquit, decisionis ejus tex-

tus est, quod ex nullo adjecto poterat constare de persona, contra quam est rescriptum impetratum (quod non obscure significatur in d. Gloss. ibi: *Et videretur* &c.) & idèd, non obstante errore in designatione Diocesis, valeret utique, si ex alijs circumstantijs de illa persona constaret. Sic ille.

horum. Probatio.

Nec obstat (prosequitur) privilegium juxta supplicationem intelligi: quia id est verum de substantialibus, contentis in supplicatione & persona, cui fuit verè intentio impetrandæ gratiæ, si de ea constet, quamvis erratum sit in nomine. Ita Sanchez.

Occurrit obiectio.

Quid ergo, rogat aliquis, quando erratur in Diocesi, cujus erat is, cui impetratur dispensatio: v. g. dictum est, cum esse Diocesis. Antverpiensis, cum tamen esset Mechliniensis; ac pròinde commissio facta est Officiali Antverpiensi. Nunquid hic poterit eam dispensationem exequi? Respondet Sanchez sup. n. 39. non posse. Quia, inquit, cum per errorem id factum sit, deficit intentio Pontificis committentis, quæ est committere legitimo Ordinario impetrantis, juxta præscriptum in Trid. sess. 22. de refor. c. 5. in principio: *Dispensationes quacumque auctoritate concedenda, si extra Romanam Curiam committenda erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetraverint. Atque hæc est communis & certa sententia.*

355. *Quid si erretur in Diocesi dispensandi, ex Sanchez.*

Dubitat autem; an Officialis Mechliniensis, qui est legitimus Ordinarius, possit illam exequi. Pars affirmans suadet: quia legitima Pontificis mens est, committere vero Ordinario impetrantis, & quasi materiale est, ac per accidens, appellare illum Antverpiensem. Cum ergo de corpore constet, nil obstat videtur error nominis. Et confirmatur: quia non minus est de gratiæ substantiâ persona, cui conceditur, quam ejus gratiæ executor. Si ergo error in illa non vitiat, ut jam ostendimus, ubi constat de corpore, nec vitiat error in hoc.

356. *An Officialis propria Diocesis possit eam exequi. Probatur pars affirmans.*

At in contrarium facit; in hoc eventu non esse errorem in nomine, qualis esset, si diceretur, appellari Officialem veræ Diocesis Petrum, cum appelletur Ioannes: sed erratum est, asserendo postulantem esse Diocesis Antverpiensis, & virtute petita est commissio Officiali Antverpiensi, atque illi noluit Pontifex committere: cum concessio fuerit involuntaria, utpotè ex errore orta. Et quãvis si petita esset vero Ordinario Mechliniensis, illi committeretur; at illi nec petita est, nec commissio. Deinde: quia error, quantumvis culpa vacans, non efficit, ut rescriptum extendatur ad casum, qui sub verbis ejus non comprehenditur, quamquam, si is petitus esset, literæ similiter concederentur.

357. *Arg. pro parte magis.*

Hinc, si impetrans narravit in rescripto, Titium sibi obligatum ex mutuo, petens, ut cogatur satisfacere, & erravit in causa debiti, utpotè quod ex alio contractu consurgit, non poterit eo rescripto juvari. Similiter rescriptum subreptitium est, si quis in civitate Perusina se nummos mutuo dedisse, cuidam narret, & impetret rescriptum, destinans in ea civitate ju-

Hæc pars videtur Sanchez verior.

dicem, qui debitorem compellat solvere. Quia, si Princeps nosset, contractum cum eo initum esse, qui aliàs non subest jurisdictioni Perusinae, non commisisset illi causam. Quia ubi quispiam sortitur forum Ordinarii, sortitur etiam forum delegati. Et idè, inquit Sanchez sup. in fine, hæc pars verior mihi videtur.

358. Sunt tamen non pauci, qui priorem partem amplectuntur. Gobat in suo Alphabeto tract. 9. n. 636. Hanc, inquit, difficultatem tetigi in Alphabeto Ordinis cas. 19. n. 741. ibique dixi, mihi videri, non habendum ullum scrupulum ratione hujus erroris, quando rescriptum Pontificium continet, esse jam dispensatum à Papa, sicuti continent rescripta circa ætatem Ordinandorum; nam tunc non confertur ulli alteri potestas dispensandi, sed tantum executioni mandandi concessam à Papa dispensationem: at verò illic non aperui, quid censerem de casu præsentis difficultatis; in qua scilicet Papa ipse non dispensat, sed alius ejus auctoritate: nunc autem aperio, & propter allatam rationem dico: Officialem alienæ Diocesis nequaquam posse dispensare: at verò tam multi è Recentioribus DD. asserunt, tam multi negant, & quidem ob rationes satis bonas, Ordinarium Oratoris posse dispensare, ut neutri parti queat negari practica probabilitas; etenim affirmativam sustinent Salas, Sanctarellus, Texeda, Portel, Bonacina, quos citat, sequiturque Diana part. 2. tract. 10. resol. 36. & part. 8. tract. 3. resol. 64. Item Pontius apud Tamburinum tr. 2. de Matr. c. 10. §. 7. & Leander apud Escobar lib. 27. dub. 197. testaturque Diana resol. 36. hanc opinionem fuisse, ipso consulente, bis positam in praxi; quare ignoro, cur P. Tamburinus loco cit. n. 3. neget, se posse acquiescere illis, qui eam habent pro probabili; unde adhæret ipse & Escobar loc. citatis opinionioni negativæ post Sanchium lib. 8. disp. 21. n. 39. Monctam, Villalobos, Merollam, & fuse Perez disp. 46. sect. 8. Ego affirmativæ, ob præsumptionem de valore actûs, & de generali voluntate conformandi se legi. Hactenus Gobat.

359. Quem ego sequor. Et idè conabor satisfacere argumentis sententiæ negativæ. Ad primum itaque dico: in tali eventu virtute petita fuit commissio Ordinario Mechliniensi, utpotè, cui ex lege Trid. de qua sup. competeabat; censetur autem & petens & concedens habere voluntatem conformem legi; adeoque esse errorem in nomine, similem illi, si diceretur, appellari Officialem veræ Diocesis Petrum, cum appellaretur Ioannes. Sicut enim tunc valet commissio facta Petro; quia sub illo nomine intelligitur & comprehenditur, quisquis est Officialis veræ Diocesis, sic itidem valet commissio in nostro eventu, facta Officiali Antverpiensi; quia sub illo nomine intelligitur & comprehenditur, quisquis est Officialis veræ Diocesis. Et sic patet responsio ad secundum.

360. Ad tertium respondetur: error in causa debiti non vitaret rescriptum, quando ex aliis cir-

cumstantiis constaret de debito; non magis, inquam, quam error in nomine, quando ex aliis circumstantiis constaret de persona: nisi contrarium in jure exprimitur. Et idem dicito de errore in loco seu civitate, in qua pecunia mutuo data fuit; scilicet, quòd judex veræ civitatis, si de ea ex aliis circumstantiis constaret, posset vi prædicti rescripti debitorem compellere ad solutionem; eo salvo, ut Princeps possit & debeat ei hujusmodi causam committere, ut supponitur in nostro casu. Cum enim Princeps voluerit alicui causam committere, & soli judici veræ civitatis possit & debeat committere, censetur ei voluisse committere; quia præsumitur habere voluntatem conformem juri.

Accedit præsumptio valoris actûs; arg. cap. Abbate, de Verb. signif. ibi: *Profectò sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius, quam perire.* Et l. 80. ff. de Verb. oblig. *Quoties in stipulationibus ambigua oratio est, commodissimum est id accipi, quo res, de qua agitur, in tuto sit.* Cum ergò ad minus dubium sit, an verba commissionis, in qua erratur circa Diocesim, causam debiti, aut locum, comprehendant verum Ordinarium, aut verum Iudicem, quid ni ita intelligi debeant, ut commissio potius valeat, quam pereat?

Atque hæc præsumptio præcipuum fundamentum est, quo Sanchez lib. 8. disp. 21. n. 20. in dubio, an causa in dispensatione tacita, vel falso expressa, sit finalis, vel tantum impulsiva, existimat esse tantum impulsivam; quidquid Alii in contrarium sentiant, eò, quòd in dubio de valore dispensationis, impedimentum sit in possessione: *In pari autem causa melior est conditio possidentis.* Reg. 65. de Reg. Juris in 6. Sed dic; præsumptionem valoris præponderare possessioni.

Itaque, ut propius ad Conclusionem nostram accedamus, nullitas dispensationis potissimum sumitur ex errore in specifica ratione, vel gravitate rei, super qua dispensatur. Debet primò (inquit Aversa sup. sect. 5. circa princip.) veram speciem impedimenti proferre (qui petit dispensationem) & non unam pro alia supponere, non impedimentum cognitionis, pro criminis, cognitionis naturalis, pro spiritualis, affinitatis, pro consanguinitatis, aut è converso, & sic de reliquis. Etenim Pontifex intendit auferre illud impedimentum, quod sibi exponitur, non aliud diversum. Igitur si narratur unum pro alio, nullum aufertur; nempe non illud, quod non est, & narratur; nec illud, quod est, & non narratur.

Idque verum est, ut notant Sanchez lib. 8. disp. 24. n. 19. & Pontius lib. 8. c. 17. n. 31. etiam si narratur majus pro minori, utpotè consanguinitatis, pro affinitatis; quia et si sub conditione dicatur, quòd æquè promptè, imò promptius Pontifex dispensaret in minori, quam in majori, utpotè in affinitate, quam in consanguinitate, tamen absolute in illo non dispensat.

Nisi tamen impedimentum minus intrinsicè in majori claudatur; tunc enim sub nomine impe-

Gobat amplectitur partem affirmativam.

Alij Auctores pro hac parte.

Eos sequitur Auctor. Resp. ad 1. & 2. arg. oppositum.

360.

Resp. ad 3.

361. In dubio præsumitur valor actûs.

Et idè in dubio præsumitur causa impulsiva, ex Sanchez.

362. Error in specie impedimenti vitiat dispensationem. Aversa.

363. Ego narratur majus pro minori. Sanchez. Pontius.

Léniq. in imp.

impedimenti majoris verè auferretur. Nempè, si quis haberet tantum publicæ honestatis impedimentum cum aliqua, ex Matrimonio rato cum ejus sorore, & nominaret affinitatem ex Matrimonio consummato; in hac affinitate intrinsecè includitur illa publica honestas. Unde dum Pontifex intendit auferre impedimentum affinitatis, eo ipso auferit publicæ honestatis, ut mox iterum subjungemus. Hucusque Aversa.

364. Itaque in dispensationibus Matrimonialibus attenditur ratio specifica impedimenti, super quo dispensatur. Sed & gravitas ejus ac multitudo. Quare ratio Conclus. proposita est, Primò: quia affinitas ex copula conjugali est fortius vinculum, quam ex copula fornicaria; hæc enim solum dirimit usque ad secundum gradum; illa autem usque ad quartum; & idèd requirit fortio- rem causam dispensandi. Secundò, affinitas ex copula conjugali in primo & secundo gradu, habet adjunctum impedimentum publicæ honestatis, seu potius, ut statim diximus, intrinsecè illud includit; secus affinitas ex copula fornicaria: difficilius autem dispensatur in duplici impedimento, quam in simplici, & secundum infra latius dicenda, debent exprimi plura impedimenta, non connexa, ejusdem vel diversæ speciei.

In dispensationibus attenditur gravitas impedimenti, & multitudo. Probatur Conclus.

Plura impedimenta diversa speciei debent omnia exprimi.

Hinc breviter dico, ex Aversa sup. §. Secundo. Si inter duos cupientes contrahere, sint plura impedimenta diversæ speciei, debent omnia exprimi: utpote si sint impedimentum criminis, & impedimentum propinquitatis. Item, criminis ex machinatione, & criminis ex adulterio. Similiter, propinquitatis ex cognatione, & ex affinitate. Vel cognationis naturalis, & spiritalis. Et sic de singulis. Quia si unum, quamvis fortius, exponatur, de illo ad summum habebitur dispensatio, non de alio, quod tacetur.

365. Excipi tamen debet impedimentum publicæ honestatis, quando adest etiam affinitatis ex copula conjugali. Eò, quia exponendo impedimentum affinitatis ex copula conjugali, id est, ex Matrimonio consummato, in hoc planè intrinsecè includitur seu supponitur impedimentum honestatis, ex sponfalibus & Matrimonio rato.

Quare si affinitas esset ex copula fornicaria, & simul adestet impedimentum publicæ honestatis; tunc non satis esset, exponere illam affinitatem; sed oporteret etiam distinguere publicam honestatem; quia in illa affinitate hæc non intelligitur. Et hoc solum voluisse videntur Aliqui, qui dixerunt, debere etiam publicam honestatem distinctè exponi præter affinitatem.

Hinc similiter, si Pontifex det alicui potestatem dispensandi in impedimento affinitatis ex copula conjugali, eo ipso dat etiam publicæ honestatis; non verò si solum det facultatem in impedimento affinitatis ex copula fornicaria. Sic ille.

366. Sustinet Aliqui; satis esse, si fiat mentio affinitatis in genere, non explicando, an ex copula licita vel illicita; quòd mentio affinitatis,

facta absolute, intelligatur de orta ex copula conjugali, eò quòd in dubio non debet præsumi delictum; & quia in odiosis sunt intelligenda verba in potiori significato, ut patet ex cap. Probatur. penult. de Sentent. excom. ubi deciditur, nomine excommunicationis, à Iudice prolata, intelligi majorem. Potissimum autem affinitatis significatum, est affinitas ex copula licita con- surgens. At sub affinitate hac, comprehenditur necessarid publica honestas.

Confirmatur: quia verba dispensationis sunt intelligenda, sicut verba juris communis. At sublato per jus commune impedimento affinitatis, id intelligitur de omni affinitate, & consequenter censetur ablata publica honestas. Ergò sublata per dispensationem affinitas, intelligitur de omni, & censetur quòque ablata publica honestas. Sic illi. Et est sententia satis probabilis, & tuta, inquit Sanchez sup. disp. 24. n. 36.

367. Ipse nihilominus, n. 38. oppositum tamquam probabilius amplectitur. Quia, inquit, tunc nec tacitè, nec expressè fit publicæ honestatis mentio: cum ea affinitas tam de licita, quæ publicæ honestati conjungitur, quam de illicita, quæ sine illa est, possit intelligi. Et in materia hac odiosa sunt verba in minori significato accipiendajarg. cap. fin. de Præbend. ubi rescriptum, quo mandatur alicui de beneficio provideri, Rectoriam vel dignitatem non includit. Similiter cap. Cum in illis, 16. eod. in 6. in gratiis Apostolicis appellatione beneficiorum, & etiam dignitatum non includuntur beneficia curata. Ergò similiter hic, ex quo simpliciter expressa est affinitas, intelligitur de simplici, & non de mixta cum publica honestate.

Adde, inquit Sanchez, dispensationem, si ali- quid operari possit, esse strictè intelligendam, ne amplius operetur, ut expressè habetur c. 1. §. Filijs Presb. in 6. Ille verò, de Filiis Presb. in 6. sequentis tenoris: Ille verò, cum quo per sedem dispensatur eadem, ut, præmissis non obstante defectu, valeat ad beneficium, etiamsi curam animarum habeat, promoveri nequit pretextu dispensationis hujusmodi (quam exorbitantem à jure oportet veluti odiosam restringi) nisi unicum beneficium obtinere.

Et Reg. 28. de Reg. Juris in 6. ait: Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentia sunt trahenda. Ea autem (inquit Canisius in d. Reg.) exorbitare dicuntur, quæ ab orbita, id est, à via communi deflectunt, qualia sunt dispensationes, privilegia, statuta, juri communi contraria, quæ in consequentiam, hoc est, ad alias personas, sive casus non sunt producenda, sed suis terminis restringenda. Cum enim jus commune favorabile sit, utpote ab omnibus ob publicam utilitatem receptum, certè quæ juri communi refragantur, tamquam odiosa restringenda sunt, & quantum fieri potest, interpretatione revocanda ad commune. Sic ille. Cum ergò dispensatio in casu nostro operetur in affinitate, non porrigi debet ad publicam quòque honestatem.

Ad argumentum oppositæ sententiæ respondet Sanchez sup. n. 43. non innititur hæc in-

chez ad arg.
opposita sen-
tentia.

Et ad con-
firmatio-
nem.

370.
In affinitate
1. & 2.
gradus debet
exprimi co-
pula conju-
gatis.

Additio.

371.
In affinitate
3. vel 4.
gradus non
debet expli-
cari copula.

telligentia præsumptioni delicti, sed strictæ dispensationis intelligentiæ, petenti verba intelligi de minori significato, nisi contrarium in iure exprimitur; velut in cap. penult. de Sentent. excomm. ubi Pontifex tamquam quid speciale decernit, per excommunicationem fore intelligendam majorem, quasi, secluso eo Decreto, de minori veniret intelligenda.

At confirmationem dicit Sanchez sup. quando dispensatio est in re, de qua est Decretum aliquod juris communis, ea verba juxta id Decretum intelligenda esse. At ubi nullum est Decretum de ea re in iure communi, non sunt intelligenda nisi strictè. Quia jus commune, tamquam jus universale & favorabile, est extendendum, adeo ut ipsam quodque dispensationem, in eo iure contentam, extendi faciat. At dispensatio privata, tamquam jus privatum, est strictè interpretanda. Hæc ille.

Igitur in petitione dispensationis affinitatis in primo, vel secundo gradu, si ex copula conjugali oriatur, est necessariò narrandum, eam ex copula conjugali consurgere. Quia duplex tunc oritur impedimentum, nempe affinitatis & publicæ honestatis, & tacitum est hoc. Imò nec sufficeret mentio affinitatis in genere, Quia, cum publica honestas oriatur quodque ex sponsalibus, non explicatur, an ex Matrimonio orta sit, quod tamen necessarium est; cum multò urgentius impedimentum ex Matrimonio, quam ex sponsalibus oriatur; adeo ut illud Multi affinitatem vocent.

Adde: multò indecentius esse Matrimonium cum sorore sponsæ de præsentis, quam sponsæ de futuro: cujus maximum signum est, quòd Trident. sess. 24. de Matr. c. 3. restrinxerit impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ortum, ut non excedat primum gradum; cum tamen publica honestas ex Matrimonio rato extendatur usque ad quartum. Quando tamen ultra primum gradum peteretur dispensatio in publicâ honestate, non est opus exprimere, undè orta sit. Quia post id Tridentini Decretum ex solo Matrimonio rato potest oriri. Ita Sanchez sup. n. 16.

Et consimiliter, quando petitur dispensatio affinitatis in 3. vel 4. gradu, valet, quamvis non explicetur, an ex copula licita oriatur, nec publica honestas. Quia cum ex sola conjugali copula oriatur in his gradibus affinitas, exprimitur virtute, eam ex copula conjugali oriri, ac proinde tacitè quodque declaratur publica honestas.

Si autem à me quæritur: an debeat exprimi gradus consanguinitatis, affinitatis, aut publicæ honestatis. Item, an sit conjunctio in linea recta, vel transversa. Respondeo:

CONCLUSIO VI.

In illis impedimentis, quæ habent diversos gradus, ne dispensatio sit surrepticia, oportet exprimere, in quoto gradu conjuncti sint contrahere volentes, & cujus lineæ.

Hæc impedimenta jam statim enumeravi, 372. videlicet consanguinitatis, affinitatis, & publicæ honestatis ex Matrimonio rato; nam ex sponsalibus solum dirimit in primo gradu; adeoque is semper intelligitur, quando petitur dispensatio publicæ honestatis, ortæ ex sponsalibus. Hoc supposito.

Prima pars Conclus. scilicet exprimi debere, quoto gradu conjuncti sint contrahere volentes, constat ex communi stylo Curia. Item; quia quò gradu conjunctior est, eò difficilior est dispensatio, ac majori compositione exacta, urgentioribusque causis petitis, conceditur. Et ita fatentur omnes, inquit Sanchez lib. 8. disp. 24. Sanchez. n. 2.

Igitur non valet dispensatio, si explicetur gradus inferior v. g. tertius, cum tamen sit superior, ut secundus, quantumvis ex ignorantia inculpa procedat. Quippè est error circa dispensationis substantiam, id est, circa rem dispensandam, puta gradum superiorem, qui nec formaliter, nec virtute clauditur in inferiori. Et error ex ignorantia seu simplicitate contingens, tunc tantum non vitiat, quando, eo non obstante, concederentur literæ, & casus, ad quem uti volo rescripto, sub ejus verbis comprehenditur; arg. cap. Super literis, de Præbend. Iam autem gradus ille superior nequit in rescripto hujus verbis comprehendi. Et si expressus fuisset, non fuisset concessa dispensatio eo modo, quo jam conceditur. Idemque dicendum est, quando ex errore pro gradu consanguinitatis, exprimitur affinitatis.

Nec prodest: fuisse errorem communem; quia scilicet contrahentes communiter existimabantur consanguinei in tertio gradu, cum tamen verè essent in secundo: vel communi errore putabantur affines, cum tamen essent consanguinei. Hic, inquam, error nihil prodest: quia (inquit Sanchez sup. n. 20.) ignorantia excusat quidem à peccato: at nihil potest conferre ad id, ut dispensatio trahatur ad casum alium, quam expressum. Cum ergò solus tertius gradus sit expressus, vel sola affinitas; non juvabit ignorantia, ut dispensatio trahatur ad secundum gradum, vel ad consanguinitatem, in quibus dispensatum non est.

Si objicias l. Barbarius, ff. de Offic. Prætoris. Respondet idem Auctor: aliud est supplere defectum in causa efficiente, quem quidem supplet ea lex in Judicibus, ac aliis ministris publicis, quando defectus jurisdictionis erat ita occultus,

372.
Impedimen-
ta, qua ha-
bent diver-
sos gradus.

Probatu 1.
pars Con-
clus.

373.
Non valet, si
explicetur 3.
gradus, cum
sit 2.

Non prodest
proceffisse ex
communi
errore, ex
Sanchez.

374.
Objectio
solvitur.